

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ "УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ"

У статті окреслено теоретико-методичні підходи до проблеми фахової підготовки магістрів за спеціальністю "Управління навчальним закладом". Автором акцентовано увагу на досягненнях вітчизняної науки в цьому напрямі, зосереджено увагу на найважливіших нюансах навчального процесу. Запропоновано власне бачення підготовки фахівців вищої кваліфікації на прикладі Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Ключові слова: магістратура; навчальний процес; професійна підготовка керівника; управління навчальним закладом.

Відколи існує школа, професійна підготовка її керівника була актуальною проблемою. Традиційно педагога будь-якої спеціальності призначали на посаду директора школи в деяких випадках зовсім без підготовки, а в деяких випадках з підготовкою на короткотермінових курсах стаціонарної чи заочної форми навчання, які проводилися в інститутах підвищення кваліфікації в центрі та регіонах України.

Така підготовка не носила характеру глибини та системності й у більшості випадків новопризначений директор школи доходив до розуміння сутності і змісту своїх функціональних обов'язків самостійно, затрачаючи на це декілька років праці, що є шкідливим фактором, який гальмував діяльність педагогічного колективу та розвиток школи як навчального закладу в цілому.

Сьогодні в Україні у відповідності зі змістом документів Болонського процесу здійснюється ступенева підготовка педагогів за спеціальностями навчальних предметів школи, основною ланкою якої є магістратура. Здійснюється також магістерська підготовка майбутніх керівників шкіл за спеціальностями менеджера в освіті та управління навчальним закладом. Це вже є більш високим рівнем професійної підготовки педагога до виконання ним функцій керівника навчальним закладом. Одним із важливих засобів оптимізації управлінської діяльності в сучасних умовах є магістерська підготовка майбутнього керівника.

Питаннями підготовки керівників навчальних закладів займалися М.І. Байрамуков, Л.І. Даниленко, Г.В. Данченко, Г.А. Дмитренко, Г.В. Єльнікова, Б.В. Жебровський, Л.Н. Карашук, О.Ю. Кошинець, М.П. Кривко, В.І. Маслов, Т.В. Панчук, В.С. Пікельна, Н.І. Селіверстасова, Е.П. Тонконогов, Г.В. Федоров, В.В. Шенкунова та ін.

Отримання знань про управлінську діяльність стає необхідністю навчального процесу студентів старших курсів, про що свідчать дослідження Л.І. Парошенко, Н.С. Солоненко, Т.В. Ситановської.

Мета статті – проаналізувати проблеми підготовки магістрів за спеціальністю "Управління навчальним закладом"

Слід зазначити, що управління освітніми організаціями вже давно є самостійним напрямком у наукових дослідженнях на заході. Про це свідчить наявність досить великого числа монографій, навчальних посібників з цієї проблеми [5], а також періодичних видань. До останніх належать такі журнали як "Управління освітою і адміністрування" ("Educational management & Administration"), "Освітнє адміністрування" ("Educational administration").

Наслідуючи зарубіжний досвід в Україні також було створено ряд наукових підрозділів, які також займалися проблемами управління освітніми закладами. Наприклад, в Інституті психології ім. Г.С. Костюка АПН України було створено лабораторію психології управління, якою досі керує Л.М.Карамушка. В ній підготовлено понад 300 публікацій з проблем психології управління, присвячених аналізу психологічних факторів ефективності управління; психологічним закономірностям становлення іміджу навчального закладу в системі середньої та вищої освіти; психологічним засобам ефективного управлінського спілкування та розв'язання конфліктів; гуманізації управління; побудові моделі психологічної готовності керівника освітніх організацій до управління; розробці та адаптації ряду навчальних курсів для підготовки менеджерів освіти [2] тощо.

Важливу роль у розробці психологічних проблем управління освітою відіграло також створення в Українському інституті підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти кафедри психології управління (1993-1999 рр.), очолюваної Н.Л.Коломінським. Співробітниками та аспірантами кафедри було розроблено ряд актуальних проблем управління в системі освіти: науково-методичних основ психології освітнього менеджменту; змісту та структури психологічної компетентності керівників освіти до управління; способів та прийомів управління педагогічною комунікацією; впливу тендерних характеристик керівників на ефективність управління; психологічних закономірностей підготовки керівників та управлінської еліти [3].

У системі післядипломної освіти керівників шкіл накопичено досвід з вивчення теорії управління навчально-виховним процесом. Цьому сприяли дослідження проведені В.І.Бондарем, В.І.Масловим, В.І. Пуцовим та ін. Але створені ними концепції управління школою (В.І. Маслов), управління процесом навчання (В.І. Бондар), керівництво виховним процесом (В.І. Пуцов) в системі післядипломної освіти керівники шкіл повсемірно ще не знайшли свого використання.

Великий вклад у розвиток управління освітніми закладами України тоді відіграли проведені наукові форуми-конференції, симпозиуми, методологічні семінари [1].

У цей період також створено ряд періодичних видань, в яких знайшли відображення проблеми управління освітою. До них можна віднести журнали "Освіта і управління", "Директор школи, гімназії, ліцею", "Директор школи" (український варіант) та ін.

Ми шанобливо ставимося до надбань нашої системи освіти, які треба зберігати і примножувати. Однак, без її вдосконалення неможливо забезпечити конкурентоспроможність нашої держави та нації у сфері освіти.

Тому, при підготовці магістрів, майбутніх керівників навчальних закладів, намагаємося модернізувати навчальний

процес, щоб відбулася трансформація теперішньої освіти в освіту інформаційного суспільства [4]. Це, з одного боку, вимагає формування нових якостей, що стають актуальними в нових умовах, з іншого – використання нових можливостей, що з'являються завдяки новій техніці і технологіям в освітянській діяльності.

Орієнтуємо майбутніх керівників освіти аби орієнтувалися на оптимізацію змісту навчання, яке б у своїй суті спрямовувалося на те, щоб наші студенти здобували фундаментальні знання з основних предметів. Вони повинні бути готовими до скорочення навчальних курсів від надмірної інформаційної завантаженості, яка в наш час динамічно змінюється.

Готуємо магістрів також до усвідомлення того, що навчальний процес у загальноосвітній школі потребує певної переорієнтації. Він спрямований на те, щоб учень лише механічно засвоїв певну сукупність знань. Безумовно, функція творчого засвоєння знань завжди актуальна і нам треба зберегти творчий потенціал. Але, йдучи в ногу з часом, переконуємо, що сьогодні не менш актуальним стає набуття в учня навичок, потреби та вміння самостійно оволодівати знаннями, інформацією. А ще – використовувати отримані на уроці чи здобуті самостійно знання для професійної, власне, для громадсько-суспільної діяльності в цілому. Учень використовує їх чисто теоретично, демонструючи свої знання на іспитах.

Сучасний керівник повинен замінити залишки авторитарної педагогіки на педагогіку толерантності, тобто переорієнтувати навчальний процес на формування самодостатньої особистості. Адже тільки розвинута і відповідальна людина зможе ефективно застосувати свої знання для гармонійного співжиття і співпраці в суспільстві, а отже, для його дійсної демократизації й ефективної ринкової економіки.

Ми постійно звертаємо увагу магістрів на питанні комп'ютеризації, інформатизації освіти, тобто переведенні освітянських технологій на сучасний рівень. Цій роботі надається велика вага, адже сьогодні комп'ютерна освіченість – це конкурентоспроможність фахівця, і можливість реалізації індивідуального підходу до учня. А в умовах глобалізації світу, вихід в Інтернет відкриває школяреві великі можливості.

Звертаємо велику увагу на модернізацію мовної політики, яка проходить в нашій країні. Однозначно те, що всі випускники – громадяни нашої країни – зобов'язані знати державну українську мову. А кожен, хто хоче вивчати російську, також повинен мати таку можливість. До речі, нашу благородну і виважену мовну політику неодноразово відзначали відповідні інституції європейської і світової спільноти. Ми налаштовуємо наших магістрантів на те, що сьогодні школяр має досконало володіти не лише державною, але й однією-двома іноземними мовами. Це вже стало необхідністю, яка є звичайним явищем у багатьох розвинених країнах світу.

У сфері управління освітою реалізується перехід від суто державного управління до державно-громадського. Усі ми знаємо, що батьківські комітети, у своїй роботі були і залишаються залежними від адміністрації школи. Нині розроблено і затверджено положення про піклувальну раду. У її функції входить не лише допомога школі, а й громадський контроль за її діяльністю. До таких піклувальних рад мають увійти найбільш авторитетні люди села, селища, міста, мікрорайону.

Розроблено також положення про шкільні округи для шкіл I-II рівнів. Ці округи будуть очолювати директори середніх шкіл. До них увійдуть навчальні заклади I-II рівнів, учні яких продовжать навчання в цій школі.

Щоб якісно підготувати педагога до управлінської діяльності за таких умов у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії збережена і примножена досвідом традиції тісного поєднання теоретичної та практичної підготовки. Науково-педагогічний колектив закладу в концептуальному плані визнає необхідним поєднувати у своїй діяльності соціальні і особистісні інтереси, індивідуальні і колективні дії, традиційні і нові елементи педагогічного процесу засвоєння знань і розвиток особистості, алгоритмізацію і творчість, живе спілкування учасників навчально-виховного процесу і роботу з комп'ютером, логічне і образно-емоційне, індукцію і дедукцію, гуманітарне і природничо-наукове, лінійну і концентричну побудову освітніх програм, автономність і підпорядкованість.

Викладачі за своїм складом мають всі потенційні можливості якісно реалізувати завдання, що стоять перед триступеневою гуманітарно-педагогічною академією в тому числі і магістратурою. Всього в закладі працюють 265 педагогічних і науково-педагогічних працівників, з них: 24 – доктори, 54 – кандидати наук. Серед викладачів 2 Народних та 1 Заслужений артисти України, 3 Заслужених працівники освіти України, 1 Заслужений працівник культури України, 1 Заслужений лікар України, 1 Заслужений працівник сільського господарства України, 1 Заслужений діяч науки і техніки України, 1 майстер спорту міжнародного класу, 3 майстри спорту СРСР, 2 кандидати у майстри спорту України, 194 викладачі (73%) мають вищу категорію, з них 54 мають звання старшого викладача, 85 – звання викладача-методиста, 110 магістрів, 16 навчаються в магістратурі.

83 викладачі склали кандидатські іспити, мають друковані праці, займаються підготовкою та написанням дисертаційних досліджень. Тільки за останні 5 років викладачами академії захищено 24 кандидатських дисертацій.

15 викладачів навчаються в докторантурі, 17 – в аспірантурі, 33 – оформлені як пошукувачі чи наукові кореспонденти. Викладачами опубліковано 5 наукових монографій, 15 підручників, 22 науково-методичних посібники, 11 книг художнього та краєзнавчого спрямування, 9 збірників наукових статей, підготовлено 375 розробок орієнтовних робочих програм та методичних рекомендацій.

Висновки дослідження та перспективи подальших розвідок. Магістерська підготовка майбутнього керівника навчального закладу не є принципово новою формою надання освітніх послуг. І на початку XXI ст. нагромаджено позитивний досвід щодо організації навчального процесу для цієї категорії студентів. З інформаційним і технічним розвитком суспільства відбуваються якісно нові зміни в ставленні до освіти загалом та магістерської підготовки зокрема. Приєднуючись до міжнародної системи освіти нам вже сьогодні слід забезпечити широкий доступ до найкращих світових ресурсів; істотно збільшити можливості традиційної освіти завдяки формуванню освітнього інформаційного середовища; значно розширити коло осіб, які мають змогу використовувати освітні ресурси; формувати унікальні освітні програми шляхом комбінування курсів, що пропонують провідні освітні заклади різних країн.

Подальших досліджень потребують: визначення змісту навчання в магістратурі, якості навчальних програм, матеріалів та посібників, доцільності системи методів, форм і засобів навчання; питання визначення показників та

критеріїв якості освітніх послуг майбутнім менеджерам освіти в умовах магістратури.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Дробноход М., Левицький В.* Проблеми формування управлінської еліти в Україні / Дробноход М., Левицький В. // *Освіта і управління.* – 1997. – Т.1. – №4. – С.29-36.
2. *Карамушка Л.М.* Психологічні основи управління в системі середньої освіти: Рекомендовано Міністерством освіти України як навчальна програма для підготовки та перепідготовки керівників середньої освіти / Л.М. Карамушка. – К.: Ін-т змісту та методів навчання, 1997. – 68 с.
3. *Коломінський Н.Л.* Директор школи як менеджер освіти (індивідуальні та особистісні якості) / Н.Л. Коломінський // *Директор школи, ліцею, гімназії.* – 2000. – № 1. – С. 108-116.
4. *Управління закладами середньої освіти: психологічний аспект: Наук.-метод. посібник / За ред. Л.М. Карамушки.* – Київ-Кіровоград, 1997. – 132 с.
5. *Preddi M., Glatter R., Lavacic R.* Education Management: Strategy, Quality and Resources. – London: Open University Press, 1997. – 320 p.

Подано до редакції 12.09.11
